

Mihaela Răileanu

Arta Guvernării în Urzeala Politicii

Copyright@ Mihaela Răileanu

Copyright@ TRITONIC pentru ediția prezentă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RĂILEANU, MIHAELA

Arta Guvernării în Urzeala Politicii / Mihaela Răileanu

Editura Tritonic, București, 2019

ISBN: 978-606-749-435-8

Editor: Bogdan Hrib

Coperta: Alexandra Bardan

Tiparul realizat în România

Orice reproducere, totală sau parțială a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

MIHAELA RĂILEANU

ARTA GUVERNĂRII
ÎN
URZEALA POLITICII

București 2019

CUPRINS

Cuvîntul autoarei 11

Prolog 15

Capitolul 1: Context literar: 21

1.1. George R.R. Martin 21

1.2. Acțiunea din ASOIAF 26

1.3. Tolkien/Dumas vs. Druon/Martin 27

1.4. Despre personaje puncte de vedere (PDV) 39

1.5. Teme, motive și simboluri GOT 45

Valar morghulis/Valar dohaeris 53

Rota fortunae 55

Mîna regelui 57

Outsiderul 57

Tronul de fier 58

Dragonii 60

Lupul străvechi 62

Corbul 63

Anotimpurile 65

Blazoanele din Cele Șapte Regate 65

Capitolul 2: Pe platourile de filmare 73

2.1. Genericul GOT 78

2.2. Tema muzicală 79

2.3. Limba dothraki/valyriană 79

2.4. Nordul 83

Zidul 83

Rondul de Noapte 83

Jon Snow (Kit Harington) 84

Samwell Tarly (John Bradley) 85

Umblătorii albi 86

Sălbaticii 86

2.5. Westeros 88

Debarcaderul Regelui 88

Casa Stark 89

Eddard Stark (Shaun Mark Bean) 91

Catelyn Stark (Michelle Fairley) 94

Robb Stark (Richard Madden) 95
Sansa Stark (Sophie Turner) 96
Arya Stark (Margaret Constance Williams) 96
Bran (Isaac Hempstead Wright) 96
Casa Lannister 97
Tywin Lannister (Walter Charles Dance) 98
Cersei Lannister (Lena Headey) 99
Jaime Lannister (Nikolaj Coster-Waldau) 100
Tyrion Lannister (Peter Hayden Dinklage) 103
Judecata lui Tyrion 105
Casa Baratheon 106
Robert Baratheon (Mark Ian Addy) 107
Joffrey Baratheon (Jack Gleeson) 107
Renly Baratheon (Gethin Anthony) 108
Stannis Baratheon (Stephen John Dillane) 109
Bătălia de la Apa Neagră 110
Casa Tully 111
Brynden Tully (Clive Russell) 111
Edmure Tully (Hanan Tobias Simpson Menzies) 112
Casa Greyjoy 112
Theon Greyjoy (Alfie Evan Allen) 113
Casa Frey 114
Nunta Roșie 115
Casa Tyrell 116
Lady Olenna Tyrell (Diana Rigg) 117
Margaery Tyrell (Natalie Dormer) 118
Casa Martell 119
Oberyn Martell (José Pedro Balmaceda Pascal) 120
Petyr Baelish, Littlefinger (Aidan Gillen) 121
Varys (Conleth Seamus Eoin Croiston Hill) 121
Brienne Tarth (Gwendoline Tracey Philippa Christi) 122
Jojen Reed (Thomas Brodie-Sangster) / Meera Reed (Ellie Kendrick) 124
Osha (Natalia Tena) 125
Gilly (Hannah Murray) 126
2.6. Essos 127
Casa Targaryen 127
Daenerys Targaryen (Emilia Clarke) 127
Viserys Targaryen (Harry Lloyd) 129
Încoronarea lui Viserys 130
Apariția dragonilor 130
Khal Drogo (Joseph Jason Namakaeha Momoa) 131

Jorah Mormont (Iain Glen) 132
Daario Naharis (Michiel Huisman) 133

Capitolul 3: Istoria de dincolo de GOT 135

3.1. Cele Șapte Regate 140
3.2. Războiul Celor Două Roze 142
3.3. Cina Neagră (1440) / Masacrul de la Glencoe (1692) 149
3.4. Zidul lui Hadrian 153
3.5. Focul sălbatic 158
3.6. Căderea Romei 159
3.7. Mica Eră Glaciară 160
3.8. Ghost și alți ciini ai războiului 163
3.9. Sclavi-soldați în GOT și în lumea reală 166
3.10. Fiii secunzi 180
3.11. Sindromul „regelui nebun” 181
3.12. Arya Stark - Margareta de York 184
3.13. Brienne din Tarth - Ioana d'Arc 186
3.14. Catelyn - Cecily Neville 186
3.15. Cersei - Elisabeta Woodville/Margareta de Anjou 188
3.16. Daenerys - Henry Tudor 198
3.17. Hodor - afazia Broca 212
3.18. Joffrey - Eduard de Westminster / de Lancaster 213
3.19. Khal Drogo - Hercule 220
3.20. Lyanna Stark - Lucrezia 220
3.21. Mina de aur vs. mina de fier 221
3.22. Ned Stark - Richard al III-lea 222
3.23. Ramsey Bolton - Ashurnasirpal al II-lea 225
3.24. Robb Stark - Eduard al IV-lea (cel tânăr) 229
3.25. Robert Baratheon- Eduard al IV-lea (cel bătrîn) 231
3.26. Sansa - Elisabeta de York 242
3.27. Shae - Anne Warwick 243
3.28. Theon - George Plantagenet (duce de Clarence) 244
3.29. Tyrion - Richard III/Anthony Woodville 245
3.30. Tywin - conte de Warwick/Eduard I 247
3.31. Walder Frey - Warwick „făcătorul de regi” 249
3.32. Yara - Grace O'Malley 252

Capitolul 4: Arta guvernării în GOT 255

4.1. Realismul în GOT 260
4.2. Lecția de putere din GOT 267

CUVÎNTUL AUTOAREI

În urmă cu șase - șapte ani nu auzisem niciodată de George R.R. Martin. Cînd o prietenă foarte deșteaptă mi-a spus că există un scriitor de *fantasy* mai tare decît Tolkien am ridicat din umeri, am vrut să-i spun că gusturile în literatură nu se discută și că nu e deloc sigur că mie mi-ar plăcea o serie care ei i se părea grozavă. Dar nu i-am spus. Am tăcut pentru că n-am vrut s-o dezamăgesc și am încercat să citesc cărțile. O dată, de două ori. Mă poticneam după nici 50 de pagini. Apoi am descoperit că vina pentru care nu puteam citi era a mea, nu a scriitorului, pur și simplu eram atît de fascinată de relațiile dintre personaje și de complexitatea lor încît încercam să rețin prea multe detalii și nu mai dădeam atenție la poveste. Am depășit momentul și n-am mai lăsat cărțile din mînă, o dată, de două ori, am văzut și serialul, tot de vreo două ori. Și într-o zi, în fața unor studenți, mi-am dat seama că fantezia lui George R.R. Martin poate fi analizată din perspectiva filosofiei politice care poate motiva sau justifica comportamentul uman în general și acțiunea politică în particular. Seria s-a dovedit a fi un fenomen mondial. Este una dintre cele mai vîndute cărți, este unul dintre cele mai urmărite și reușite seriale de televiziune și beneficiază de o cohortă de universitari care analizează acțiunea folosind diverse abordări teoretice (filosofice, politice, etice, economice).

Dincolo de aspectul comercial, literar sau cinematografic, cred că o miză importantă a fenomenului *Game of Thrones* ar putea fi cea educațională. De aceea am început la un moment dat să visez la o îmbinare a interdisciplinarității cu o abordare inovativă,

cu tinerii învățăcei ai maesterilor renumiți și am descoperit, deloc surprinsă, că Machiavelli și Hobbes au o altă savoare dacă vin dintr-o poveste. Că poți explica mai bine ce este buna guvernare dacă te raportezi la imaginație. Că Binele și Răul pot fi susținute cu secvențe extraordinare de istorie. Și atunci mi-am dat seama că eu de fapt scriam ceea ce gîndeam pentru cei care aveau să vină după noi și care aveau mintea deschisă spre cunoașterea comparativă e epocilor istorice și a tipurilor de guvernare.

În universul creat de marele maester George Martin, învățații citadelei purtau în jurul gîtului lanțuri impresionante, fiecare verigă dintr-un alt metal, simbolizînd un anume tip de cunoaștere, istorie, botanică, medicină sau arta guvernării. Un lanț are nevoie de mai multe inele pentru a exista. La fel, înțelegerea lucrării lui Martin are nevoie, pentru a putea fi înțeleasă, de mai multe tipuri de cunoaștere. Este ceea ce oferă volumul deschis de pe masă. S-ar putea ca la final să descoperim, umiliți, că sfîrșitul învățaturii nu face decît să ne deschidă o poartă spre un alt tip de cunoaștere, mai aprofundată. S-ar putea să ne dăm seama că istoria și filosofia politică sînt prea sărace pentru a cuprinde întreaga paletă de sensuri care rezultă din istoria cunoscută de noi. Adică vom învăța ceva esențial, că niciodată nu știm destul, deși vom afla neînchipuit de multe lucruri pe parcursul următoarelor pagini. *Dear readers, you know nothing!* Să fie acesta paradoxul sub care stă această lectură pentru toți cei care vor avea curajul să se aplece peste paginile mele.

Mă numesc Alexia. Sînt prințesă, maester, dar mai presus de toate port cu mine deznădejdiile și ororile trecutului. Și visez că într-o zi umanitatea va reuși să-l facă gelos pe Dumnezeu, fiindcă va fi mai bună și mai generoasă decît a gîndit-o creatorul.

CAPITOLUL 1

CONTEXT LITERAR

Întotdeauna există un început, un impuls inițial. Ceva care declanșează căderea bulgărului de zăpadă din vârful muntelui. De data aceasta este vorba despre succesul incredibil al unui serial de televiziune. Acel succes nu ar fi existat dacă nu ar fi fost un om care s-a jucat de-a creatorul și care a construit, prin puterea imaginației, o întregă lume. Violentă, dură, aspră, rațională, umană. Eu cred că a făcut-o din dragoste pentru oameni, pentru că el crede că putem fi mai buni. Cred de asemenea că universul *A Song of Ice and Fire* (ASOIAF) este mai tulburător decît ceea ce au realizat cei de la HBO în *Game of Thrones* (GOT). Tocmai de aceea voi pleca în aventura mea de la cel mai comentat și adulat scriitor al ultimilor ani, George R.R. Martin, americanul arogant care ne-a demonstrat că fără fantezie, viețile noastre ar fi mult mai sărace.

1.1. George R. R. Martin

Literatura *fantasy* este foarte populară în ultimii ani, de cînd cu invazia filmelor cu vampiri, elfi, vrăjitori, luciferi, demoni, monștri de toate felurile care populează parcă o altă dimensiune a existenței noastre. Ne simțim atrași de această lume, ne îndrăgostim de personaje sau le luăm drept modele de viață. S-a creat o adevărată industrie în spatele nevoii noastre de a ne refugia într-o lume imaginară. Este așadar firească întrebarea de ce să scrii o asemenea literatură? De ce s-o citești? De ce să te refugiezi de bunăvoie într-o lume magică? Indiferent de răspuns, eticheta de *fantasy* nu afectează

calitatea unei opere. R.A. Salvatore¹ pomenește de profesorul său de literatură care s-a supărat amarnic pe el aflând că-l citește pe J.R.R. Tolkien. Profesorul cu pricina, care i-o fi fost numele, s-a pensionat demult, dar Tolkien pare a fi nemuritor. Există și alți profesori în această lume care povestesc elevilor despre *Ghilgamesh*, *Beowulf*, Homer sau Dante, dar nu suflă o vorbă despre Tolkien, sau Martin, de parcă aceștia ar scrie un gen literar minor.

Lui Peter Jackson probabil nu i-a păsat foarte tare fiindcă Academy of Motion Picture Arts and Sciences nu a părut prea impresionată de ceea ce a realizat în trilogia *The Lord of the Rings*². Cu toate acestea, milioane de oameni iubesc povestea lui Tolkien transpusă pe ecran de Jackson. Pentru că la urma urmei, așa cum spune Peter S. Beagle în prefața ediției din 1973 a operelor lui Tolkien, ceea ce a făcut scriitorul a fost: „to tap our most common nightmares, daydreams and twilight fancies, but he never invented them either; he found them a place to live, a green alternative to each day's madness here in a poisoned world”³.

Cel care pare a fi depășit cumva orice sentiment de frustrare legat de literatura *fantasy* este George R.R. Martin. Americanul scrie o astfel de literatură, mândru de rezultat, iubind ceea ce face. Creează personaje complexe, unice, eroi pe care nu ai cum să-i uiți, unii dintre ei ticăloși aproape perfecți, dar și monștri care par a se întrupa din coșmarurile noastre.

De ce ne refugiem în lumea *fantasy*? Un scriitor nu vrea neapărat să dea răspunsuri cititorilor, ci are de pus niște întrebări, pentru a descoperi cele mai ascunse temeri și frici ale noastre și eventual pentru a crea un univers imaginar mai bun sau dimpotrivă, înspăimântător, pentru că vrea să atragă atenția asupra pericolelor.

¹ În „Stories for the nights to come”, din volumul *Beyond the Wall*, James Lowder (ed), 2012.

² O listă a nominalizărilor și premiilor obținute de trilogie găsești în „Major awards won by the three Lord Of The Rings films”, din 23 februarie 2004, disponibil la: https://www.nzherald.co.nz/lord-of-the-rings/news/article.cfm?c_id=594&objectid=3550803

³ Sursă citat: <https://www.goodreads.com/quotes/187167-the-impulse-is-being-called-reactionary-now-but-lovers-of>

Martin nu a scris o carte, ci a creat un univers, l-a populat cu personaje care văd lumea din perspective diferite și având interese diferite, personaje pozitive sau negative pe care ajungem să le iubim sau să le antipatizăm, dar chiar atunci când le urîm înțelegem că fără ele lumea nu ar putea exista, cel puțin nu așa cum o cunoaștem noi astăzi. Și mai știm, foarte important, că aproape fiecare personaj din universul lui Martin își poate găsi corespondent în lumea reală, fie în dimensiunea istorică, fie în cea politică. Altfel spus, fantezia este departe de a nu avea nici o legătură cu realitatea.

În august 1996, primul volum din *A Song of Ice and Fire* ajungea pe rafturile librăriilor. Mulți dintre cei care au fost suficient de norocoși să pună mâna pe acel volum erau foarte probabil cei care știau cine este autorul, auziseră de el sau îl citiseră anterior. Alții l-au parcurs atunci pentru prima dată și probabil au ridicat din umeri când au citit despre lupi străvechi, despre un băiețel-veveriță care escaladează turnurile castelului părintesc și despre ouă de dragon pietrificate⁴. Au urmat niște premii literare, importante desigur, dar nimic din toate acestea nu prevestea tornada la care a asistat planeta în ultimii ani. Pentru că volumele lui Martin nu sînt doar niște romane de aventuri, o poveste romantică interminabilă, sau o fantezie, ci mult mai mult. Narațiunea este ca o lentilă multidimensională prin care poți analiza nu numai natura umană (în toată complexitatea ei), dar și întreaga societate omenească. În fantezia aceasta găsești răspunsurile pe care le-ai căutat plecînd de la evenimentele de fiecare zi, dar și întrebările pe care nu ai avut curaj să ți le pui, sau cele la care nu credeai că vei dori vreodată un răspuns. Între timp, volumele ASOIAF s-au așezat confortabil pe primele locuri în cele mai sofisticate topuri, vânzările au crescut, HBO a realizat un serial de excepție, iar numele scriitorului american se află printre cele mai influente personalități ale lumii și pe bună dreptate, pentru că a revoluționat genul *fantasy*, a creat o lume din elemente preluate din multe regiuni și culturi (realizînd de fapt o istorie fictivă), a creat o realitate alternativă, un univers

⁴ Aș pune pariu că mulți cititori nici nu și-au pus vreodată problema cum vin dragonii pe lume.

fantastic nu neapărat prin noutatea lui, fiindcă nimic nu este nou în mesajele pe care Martin le transmite cititorului, ci prin curajul de a analiza umanitatea din noi, a guvernanzilor și a celor guvernați.

George Raymond Richard Martin. Nu aș fi auzit niciodată de el dacă nu s-ar fi apucat să imagineze acest univers. Mai norocoși decât mine au fost cu siguranță cei care au citit *The Sandkings*, prin anii 1980. Pentru ei, George R. R. Martin a fost mai întâi un scriitor de *science fiction* și încă unul talentat dacă ne gândim la premiile primite pentru *The Sandkings*⁵. Cu toate acestea, ar fi o greșeală să ne imaginăm că succesul de care se bucură cărțile lui a venit peste noapte. Succesul scriitorului profesionist nu înseamnă doar talent și multă muncă, înseamnă și încredere în sine și mai ales abilitatea de a-și promova cartea. Este drept, Martin a mai avut un avantaj extraordinar: ecranizarea universului său și de aceea astăzi, mulți dintre cei care au făcut o incursiune (mai lungă sau mai scurtă) în GOT, știu cum arată lumea în care există dragoni, s-au implicat deja emoțional în bătălia pentru tronul de fier, au personaje preferate și duc propriile bătălii morale între principiile sănătoase pe care le-au dobândit prin educație și realitatea cu care se confruntă zi de zi. Iar aceștia sînt din ce în ce mai mulți. Pînă în aprilie 2019, cărțile lui Martin se vînduseră în peste 90 de milioane de copii (45 de milioane numai în SUA) și au fost traduse în peste 30 de limbi. Dar dacă m-ați întreba pe mine, aș spune că succesul lui Martin nu constă în cifrele seci apărute în presă sau difuzate de edituri, ci în neastîmpărul milioanele de oameni care au așteptat, cu sufletul la gură, începerea sezonului final din GOT. În aprilie 2019, succesul lui Martin s-a măsurat în bătăi de inimă și tocmai de aceea este neprețuit⁶.

5 „Nebula” în 1979 și „Hugo” în 1980.

6 Nu cred că există vreun corespondent al interesului legat de finalul GOT. Publicul a fost atît de interesat de cum se va sfîrși serialul poate tocmai pentru că realiza că nici un personaj nu este cu adevărat la adăpost. A mai existat un astfel de interes al publicului pentru o secvență din serialul *Dallas*, difuzat în anii 1980, cea în care a fost împușcat J.R. Ewing. Și atunci, în săptămîna premergătoare aflării numelui agresorului, subiectul era în atenția tuturor.

Martin a început să scrie la ceea ce trebuia să fie o trilogie în 1991. Ulterior, în această serie au apărut cinci cărți și încă două se află în stadiu de proiect: *A Game of Thrones* (1996), *A Clash of Kings* (1998), *A Storm of Swords* (2000), *A Feast for Crows* (2005) (l-a plasat pe locul 1 în lista de bestselleruri din *New York Times* și acolo a rămas mai bine de un an), *A Dance with Dragons* (2011), *The Winds of Winter*, *The Dream of Spring*.

Revin la întrebarea de la început: de ce oamenii mari se refugiază în fantezie? Din același motiv pentru care petrecem timp (unii chiar foarte mult timp) jucînd jocuri video. Pentru că lumea *fantasy* este altfel croită decât cea reală, este o dimensiune în care cei buni și capabili mai au o șansă tocmai pentru că sînt buni și capabili. Este o lume în care binele învinge răul (chiar dacă Martin ne demonstrează că asta nu se întîmplă *by default* și întotdeauna). Adesea ne simțim mai bine în lumea imaginară, chiar și așa plină de creaturi ciudate și răzbunătoare. Sau poate că lumea imaginară creată de scriitorii care scriu *fiction/fantasy*⁷ este de fapt o simulare pentru lumea reală, în sensul că ne ajută s-o înțelegem mai bine, sau chiar să facem față provocărilor. Și exact asta se întîmplă în cazurile Michael Dobbs (*House of Cards*), Margaret Atwood (*The Handmaid's Tale*), George R. R. Martin (*A Song of Ice and Fire*).

De ce proza lui Martin a stîrnit o furtună de admirație la nivel global? De ce atît de mulți oameni vorbesc despre acțiune, de ce se fac analize, de ce oameni serioși și inteligenți, universitari de marcă, filosofi, jurnaliști își pierd timpul scriind cărți despre fenomenul GOT? De ce atît de multă lume pare interesată pînă la urmă de o fantezie? Nu știu ce cred psihologii, dar eu am bănuiala că adulții au nevoie de povești (dacă aceasta este doar o poveste) exact în măsura în care au și copiii. Dacă în cazul celor mici poveștile reprezintă lecții prin care li se explică diferența dintre bine și rău, sau sînt ajutați să-și dezvolte imaginația, adulții au nevoie de povești pentru că pe parcursul vieții experiențele negative i-au copleșit, nu mai au

7 Există o diferență între ficțiune și *fantasy* (fantezie). Ficțiunea cuprinde tot ce poate fi imaginat, absolut tot ce ne poate trece prin minte. *Fantasy* este o ramură a ficțiunii care se referă la o lume diferită de cea reală care include elemente supra-naturale, magice.

încredere în bine, nu mai știu care este scopul vieții lor, sau poate că pur și simplu literatura *fantasy* îi ajută să supraviețuiască într-o lume întoarsă pe dos, care și-a pierdut undeva pe drum busola normalității. Eroii din poveste ne pot oferi curajul și motivația de care avem nevoie în viața reală.

„We read fantasy to find the colours again, I think. To taste strong spices and hear the songs the sirens sang. There is something old and true in fantasy that speaks to something deep within us, to the child who dreamt that one day he would hunt the forests of the night, and feast beneath the hollow hills, and find a love to last forever somewhere south of Oz and north of Shangri-La”

*George R.R. Martin*⁸

1.2. Acțiunea din ASOIAF

Foarte pe scurt, subiectul din *ASOIAF* se bazează pe o profeție despre revenirea umblătorilor albi din ținuturile înghețate. Confruntarea cu aceștia pare a fi iminentă și se anunță apocaliptică, dar regatul este mai degrabă preocupat de lupta internă declanșată pentru ocuparea tronului de fier. Acțiunea se petrece în Cele Șapte Regate din Westeros, dar și pe continentul estic Essos. Personajele create de Martin (unele dintre ele fabuloase: dragoni, copii pădurii, umblători albi) sînt cu adevărat memorabile: piticul Tyrion Lannister cu inteligența și realismul lui politic, băiețoasa Arya Stark care devine o războinică neînfricată, prințesa Daenerys Targaryen care cucerește cetate după cetate și bastardul Jon Snow care încearcă să dezlege misterul adevăratei sale origini.

Există trei fire narative. Primul este acela al unui război care se duce pentru tronul (și implicit coroana) regatului. Este un război dinastic, purtat după moartea regelui Robert Baratheon de casele interesate să pună mîna pe putere, iar confruntarea ocupă acțiunea

⁸ Sursă citat: George R.R. Martin, „On fantasy”, <http://www.georgerrmartin.com/about-george/on-writing-essays/on-fantasy-by-george-r-r-martin/>

primelor trei romane. Numai că regatul va trebui să facă față atît consecințelor conflictului îndelungat, cît și iernii și intrigilor politice.

Al doilea fir narativ este reprezentat de amenințarea umblătorilor albi, aflați dincolo de Zid. Această construcție lungă de 300 de mile și înaltă de 700 de picioare marchează frontiera nordică a Westerosului și este apărată de Frații Rondului de Noapte, singurii care au misiunea de a proteja regatul în fața amenințării morților vii. Pentru că umblătorii albi nu au mai fost văzuți de mai bine de opt mii de ani, prea puțini cred că ei mai există cu adevărat.

Al treilea palier este reprezentat de Daenerys Targaryen, fiica exilată a regelui nebun (Aerys al II-lea), îndepărtat de la putere în urma rebeliunii purtate de Robert Baratheon și aliații acestuia. Daenerys dorește ca după lungi peregrinări să revină acasă și să revendice tronul ocupat vreme de 300 de ani de familia sa. Pentru ea, aventura începe în momentul în care fratele ei, Viserys, o vinde unui lord barbar, în speranța că va primi la schimb o armată care să-l ajute să recupereze tronul de fier. Numai că lucrurile au ieșit altfel decît și-au imaginat frații Targaryen. Daenerys devine lider puternic și abil, ajutată fiind și de cei trei dragoni rezultați din ouăle fosilizate primite ca dar de nuntă⁹.

Firele narațiunii sînt așadar complicate, pentru că *ASOIAF* este genul de poveste care solicită din partea cititorului nu numai curajul de a începe lectura (din cauza numărului mare de pagini al volumelor), ci și abilitatea de a ține pasul cu incredibilele răsturnări de situație întîlnite de-a lungul narațiunii.

1.3. Tolkien / Dumas vs. Druon / Martin

J. R. R. Tolkien, Alexandre Dumas, Maurice Druon, George R. R. Martin. Alăturarea acestor nume de scriitori poate părea ciudată. Doi francezi, un englez și un american. Doi dintre ei au

⁹ Pentru mai multe informații despre istoria care stă la baza fanteziei, vezi George R.R. Martin, Linda Antonsson, Elio M. Garcia Jr (2015): *Lumea de gheață și foc*, Editura Nemira, București.

scris romane istorice (Dumas, Druon), ceilalți doi (aparent!)¹⁰ literatură *fantasy*¹¹. Cu toate acestea, există legături între ei, ca niște fire nevăzute care ne ajută să înțelegem diferențele nu numai de stil, dar și de abordare. Firește, toți patru sînt scriitori foarte buni, iar operele lor sînt cunoscute și au avut succes. Dar ceea ce este foarte clar în cazul primilor trei, se complică în cazul ultimului. Mi-a fost greu să-l încadrez într-o categorie anume pe George R.R. Martin. Scrie roman istoric ca Dumas și Druon? Scrie literatură *fantasy* asemenea lui Tolkien? Urmează tradiția lui Tolkien, sau a lui Dumas? Chiar și ideea de ficțiune istorică este într-o oarecare măsură dificilă de acceptat ca noțiune. Dacă e ficțiune nu are legătură cu istoria și dacă are nu mai e ficțiune. Pe de altă parte, atunci cînd scrii romane istorice te confrunți adesea cu lipsa de informații și cumva, pentru a întregi povestea, este necesar să umpli spațiile goale. Cum? Apelînd la propria imaginație. Romanele istorice au suscitad mereu interesul cititorilor. O explicație ar putea fi rigiditatea manualelor de istorie, felul în care evenimentele trecutului sînt prezentate, ariditatea informațiilor, cumulul de date, lipsa de atractivitate a faptelor prezentate. Istoria nu înseamnă doar niște băătălii, date, o succesiune de regi, sau lupta pentru putere. Istoria este legată și de personalitățile istorice, de eroi, de relațiile dintre casele domnitoare. Istoria ar trebui să ne spună lucruri și despre mentalitățile oamenilor care au trăit înaintea noastră, despre cultura lor, despre stilul de viață¹². Și dacă programa școlară nu reușește să ne facă să înțelegem istoria mai bine, iată că literatura a început să umple spațiile goale.

10 Spun aparent pentru că există foarte multe legături cu realitatea istorică sau politică. Pe unele dintre ele le voi detalia în acest volum.

11 Fantezia modernă a fost influențată de două nume: William Morris și John Ronald Reuel Tolkien. Morris a scris *The Wood Beyond the World* și *The Well at the World's End*, considerate primele romane de fantezie. Multe dintre numele lui Morris au origini medievale: Ralph, Ursula, Blaise, Richard. Alte nume au origini scandinave (Morfinn, Gandolf), venind pe filiera poveștilor islandeze pe care scriitorul le-a tradus între anii 1860-1870. Morris l-a influențat și pe inegalabilul Tolkien. Nu este deloc o coincidență faptul că avem perechea Gandolf/Gandalf. Tolkien a lucrat în domeniul lingvisticii istorice, așa că nu e de mirare că multe dintre numele lui sînt de fapt medievale (Gandalf, Thorin, Frodo, Theodred, Peregrine), la fel cum nume precum Eowyn, Eomer, Samwise, Hamfast provin din engleza veche. Influența Evului Mediu asupra literaturii *fantasy* de început a avut fără îndoială repercusiuni asupra unor autori precum George Martin.

12 Cum face de pildă Tracy Borman (2017): *Viața privată a dinastiei Tudorilor*, Polirom, Iași.

Romanciera istorică britanică Philippa Gregory face un lucru extraordinar aducînd în atenția publicului istoria unei epoci (perioada medievală) scrisă altfel, punînd accent pe personalitatea figurilor istorice despre care scrie, pe trăsăturile lor de caracter, pe formarea lor, pe relațiile dintre ele, pe felul de a fi al acelor oameni și mai ales pe felul cum gîndeau și de ce gîndeau așa. Înțelegem de ce au procedat într-un fel și nu în altul, înțelegem mentalitatea epocii în care au trăit. Aceasta este istoria adusă mai aproape de înțelegerea noastră, pentru că nu poți judeca niște oameni dintr-o altă epocă prin prisma mentalității tale de om modern. Ne este infinit mai greu să înțelegem niște evenimente seci, care au avut loc cu sute de ani înainte, dacă nu le privim cu înțelegerea de atunci, dacă nu devenim, cu ajutorul imaginației și cunoștințelor noastre, niște martori invizibili ai acelor vremuri. Ne amuzăm azi teribil cînd aflăm că Henric al VIII-lea a avut șase soții și că a decapitat două dintre ele, dar nu înțelegem nimic din motivațiile acestui rege al dinastiei Tudor, din spaima lui de a nu lăsa pe tronul Angliei un moștenitor de sex masculin și de a pune astfel în pericol moștenirea pe care a primit-o, cu atîta efort, de la tatăl său. Manualele de istorie uită să menționeze detaliile acestea și nici nu explică în ce fel războiul celor două roze a influențat gîndirea și modul de a fi al acestui rege Tudor. Nu înțelegem nici de ce femeile acceptau, atît de ușor, să devină amante regale. Manualele de istorie uită să ne informeze că femeile, în perioada medievală, nu erau nimic altceva decît niște instrumente de obținere a puterii. Aveau datoria de a face copii și de a intra fără să crîcnească în alianțe matrimoniale convenabile pentru familiile lor. Desigur, influența de la curte a familiilor Boleyn, Woodville, Neville și a altora nu era deloc de neglijat. Femeile din aceste familii și multe altele au schimbat istoria, paradoxal, deși în vremurile lor ele nu aveau foarte multă libertate¹³.

Firește, un roman istoric are foarte multă ficțiune în paginile sale, dar adevărul istoric este respectat, astfel încît scriitorii acestor romane și-au atins scopul, aduc cititorii mai aproape de evenimente

13 Îmi vine acum în minte un nume: Lady Margaret Beaufort. Fără credința ei de nezdruccinat și acțiunile sale, dinastia Tudor nu ar fi existat în istoria Angliei.

din epoci foarte îndepărtate. Sau altfel spus, scriitorul de romane istorice nu reconstituie riguros istoric epoca despre care scrie, ci doar o evocă, iar prin intermediul acestor cărți ajungem să înțelegem, nu numai să știm. Pe de altă parte, Evul Mediu este considerat adesea o perioadă întunecată, însingurată, un timp bîntuit de crime, arderi pe rug, decapitări, intrigi de tot felul, blesteme, vînătoare de vrăjitoare și epidemii de ciumă. Cu toate acestea, îmi place să mă gîndesc la Evul Mediu ca la un fel de adolescență a umanității, cu tot ce derivă de aici: greșeli, păcate, neînțelegeri, atitudine rebelă. Fără acele turbulențe și distorsionări medievale de tot felul, omenirea nu ar fi avut șansa poate să intre atît de repede pe drumul care avea să o ducă în epoca modernă.

Dintre cei patru scriitori pomeniți, cel care a avut o viață demnă de un roman este Alexandre Dumas¹⁴. *Cei trei mușchetari* este și astăzi una dintre cele mai citite cărți, iar d'Artagnan este un erou de poveste care poate intra oricînd într-o competiție de popularitate cu Robin Hood. Cele mai multe dintre romanele lui Dumas sînt inspirate din istoria Franței¹⁵.

Oricît ar părea de ciudat, există o legătură între Alexandre Dumas și Tolkien, chiar dacă unul scrie romane istorice și celălalt literatură *fantasy*. Poveștile lor sînt luminoase, se știe întotdeauna cine va cîștiga în bătălia dintre bine și rău, iar acestea nu sînt două

14 Bunicul său, marchizul Antoine-Alexandre Davy de la Pailleterie, pe cînd servea guvernului Franței în Haiti, s-a căsătorit cu o sclavă de culoare, Marie-Céssette-Dumas. Din această căsătorie a rezultat Thomas-Alexandre. Revenit în Franța, Thomas-Alexandre a avut de suferit de pe urma faptului că era mulatru. Chiar și așa, înrolat în armata revoluționară, a ajuns general înainte de a împlini 31 de ani. Acest Thomas-Alexandre Davy de La Pailleterie, cel care în armată a luat numele de familie al mamei sale pentru a proteja reputația aristocratică a familiei, este tatăl viitorului scriitor. Din cauza convingerilor republicane, generalul Dumas s-a aflat în dizgrație, iar după ce a murit, Napoleon a refuzat să-i acorde văduvei acestuia o pensie, astfel încît micuțul Alexandre s-a ales cu o educație precară. Asta nu l-a împiedicat să devină un scriitor important.

15 După *Cei trei mușchetari* au urmat *După douăzeci de ani* și *Vicontele de Bragelonne*, apoi o trilogie inspirată din domnia familiei Valois (*Regina Margot*, *Doamna de Monsoreau*, *Cei patruzeci și cinci*). În alte romane (*Colierul reginei*, *Ange Pitou*) descrie declinul monarhiei franceze, iar realitatea contemporană a fost descrisă în *Contele de Monte Cristo*.

noțiuni abracadabrante, care în anumite situații ajung chiar să se suprapună. Cumva știi, cînd începi lectura, că finalul ei va fi unul fără echivoc și luminos. Există eroi, personaje negative, există un fir roșu al narațiunii care te ajută să înțelegi și mai mult decît atît, scriitorul este cel care îți transmite mesajul care vrea să ajungă la tine. Povestea nu este spusă din mai multe perspective, ci dintr-una singură, ca și cum un ochi nevăzut ar supraveghea acțiunea de la început și pînă la sfîrșitul ei. Poate că aceste trăsături sînt mai pronunțate la proza lui Tolkien (*The Lord of the Rings*), tocmai pentru că este o fantezie. Trilogia a fost scrisă în anii 1930, pe cînd Europa se pregătea pentru o a doua conflagrație mondială și a fost o alternativă necesară la nebunia unei realități otrăvite.

George Martin face o schimbare importantă. Structura trilogiei britanicului Tolkien a fost realizată pe dinamica bine vs. rău. Americanul Martin nu putea folosi aceeași formulă fiind în același timp mai bun decît Tolkien (ca să amestec un zîmbet în această pagină, nici un american nu putea fi mai bun decît britanicul Tolkien) și atunci Martin și-a dat seama că pentru a avea succes povestea lui trebuia să fie cumva altfel. Așa că a creat o lume tenebroasă, cu personaje complexe, un univers întunecat, sobru și violent. Este o lume mult mai realistă, cu o multitudine de situații, numeroase jocuri prin care personajele devin bune, după ce mai întîi au fost rele, sau viceversa. Mai mult, Martin aduce lupta dintre eroii buni și cei răi într-o societate cumva mai aproape de zilele noastre, cu nenumărate intrigi politice și multiple interese. Dacă în cazul lui Tolkien relațiile dintre personaje sînt adesea duioase, aproape romantice (prietenie: Sam-Frodo; admirație: hobiți-elfi; dragoste: Aragorn-Arwen), George Martin nu are nici o problemă să scrie despre incest, viol, sex, adulter, prostituție, copii din flori, din zăpadă, sau din nisip (depinde de regiunea în care s-au născut) și o face ca și cum ar scrie despre cele mai obișnuite lucruri. În lumea fantastică, binele triumfă întotdeauna, răul este înfrînt, cel care trebuie să ocupe tronul ajunge în final să facă asta, pentru că, nu-i așa, lumea este rațională și morală, cel puțin așa știam din cărțile de povești și chiar de la Tolkien. La Martin nu este așa, apar nuanțe,